Povilas TEBELŠKIS

Investigations of Druskiai cemetery in 1998

The area of 64,5 m² (2 trenches and 2 test pits) was excavated in Druskiai cemetery in 1998 where coins from the 18th century had been found before. There were uncovered burnt small bones, but no burial items.

Gintautas VĖLIUS

KERNAVĖS–KRIVEIKIŠKIŲ XIII–XIV A. SENKAPIS

1998–1999 m. VU bei KAIRM ekspedicija tęsė Kernavės–Kriveikiškių senkapio tyrinėjimus, pradėtus 1994 m. (žr. *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 149–154, *ATL 1996 ir 1997 metais*, V., 1998, p. 248–249). Tyrinėjimų tikslas buvo nustatyti Š bei P senkapio ribą. Paminklo kraštai R bei V surasti ankstesniais tyrinėjimų metais. Tuo tikslu iškastos 5 perkasos (iš viso 448 m² su išpjovomis). Rasta 114 griautinių kapų. Perkasa Nr. 9 kasta į P nuo 1994 m. tirtos perkasos Nr. 2. Perkasa buvo 5×20 m dydžio (111 m² su išpjovomis), orientuota Š–P kryptimi. Tik Š jos trečdalyje rasta 16 kapų. Likusi perkasos dalis buvo tuščia. Taigi čia aptiktas P senkapių kraštas. Perkasos Nr. 10–13 (atitinkamai 106, 104, 101 ir 26 m² su išpjovomis) taip pat buvo prijungtos prie minėtosios perkasos Nr. 2 ir sudarė vieną ilgą 5 m pločio bei 65 m ilgio perkasą, orientuotą į Š nuo perkasos Nr. 2. Čia aptikti 98 kapai. Jau perkasoje Nr. 12 kapai išretėja, o perkasos Nr. 13 Š gale jų nebėra. Tai leidžia manyti, kad čia yra Š senkapio riba.

Jau iš ankstesnių tyrinėjimų buvo žinoma, kad senkapio vietoje XV–XVII a. stovėjo sodyba. Tačiau tų laikų kultūrinio sluoksnio tirtose perkasose aptikti nepavyko. Matyt, jis buvo suartas vėlesniais laikais. Išliko tik storas, iki 60 cm perartas juodžemio sluoksnis. Jame aptikta apie 2 tūkst. žiestos buitinės keramikos šukių. Be to, rastos 6 ūkinės paskirties duobės, poros židinukų bei molinės aslos fragmentų, taip pat per 20 stulpaviečių. Kadangi kalva ne sykį buvo suarta, dabar sunku nustatyti tikslią sodybos buvimo vietą. Tačiau daugiausia keramikos, stulpaviečių, ūkinių duobių buvo randama 1994 m. tyrinėtoje perkasoje Nr. 2 (taip pat ir krosnies liekanų), perkasos Nr. 9 Š dalyje ir perkasoje Nr. 10. Šioje vietoje ir turėjo būti XV–

XVII a. gyvenamasis namas. Kitose perkasose, nutolusiose į R, Š ar V, šio laikotarpio radinių aptikta kur kas mažiau.

Iš viso 1998–1999 m. rasta 114 griautinių kapų, 55-uose iš jų aptikta įkapių. Mirusieji laidoti galvomis į V arba artima V kryptimi, nedeginti, aukštielninki, ištiestomis kojomis. Pastebėta, kad kuo arčiau Š senkapio krašto, tuo daugiau mirusiųjų, orientuotų į P–V. Rankos arba ištiestos, arba sudėtos dubens, liemens ar krūtinės srityje. Yra išimčių: 2 mirusieji palaidoti kniūpsti, 1 – ant šono ir orientuotas galva į R. Šiaip nei inventoriumi, nei vieta senkapyje šie kapai neišsiskyrė iš bendro konteksto. Mirusiųjų kaulai išlikę labai blogai, kai kur visiškai sunykę. Dėl to nepavyko nustatyti daugelio jų lyties. Kapai sudarė vieną horizontą. Tik nežymi jų dalis kiek apardyta kasant duobes vėlesniems kapams.

Iš viso aptikti 173 radiniai: 149 įkapės ir 24 atsitiktiniai. Be to, surinkta per 200 registruotinų XV–XVII a. žiestos keramikos fragmentų. Dalyje kapų duobių užpildų taip pat aptikta kiek ankstesnių smulkių šukių. Jos sietinos su čia atlikinėtomis šermenų apeigomis.

Daugiausia kapuose buvo papuošalų, taip pat aprangos detalių bei buities reikmenų. Rastas tik 1 ginklas – 49 cm ilgio vienašmenis kovos peilis (k. Nr. 160). Gausiausia įkapių grupė – papuošalai. Rasta 13 apgalvių. Tai sidabrinės paauksuotos, žalvarinės alavuotos arba žalvarinės plokštelės, puošusios mirusiosios kaktą. Plokštelės keturkampės arba penkiakampės, apsiūtos smulkių karoliukų eilutėmis, siūlais pritvirtintos prie šilkinio, lininio arba medvilninio audinio juostelės. Plokštelės puoštos reljefiniu ornamentu. Dažniausiai aptinkamas „palmetės“ motyvas, taip pat rasta plokštelių su svastikomis, įstrižais kryžiais, „lelijomis“, šiaip stilizuotais augaliniais ornamentais. 2 apgalvių plokštelės inkrustuotos spalvotais stikliukais. 12 kapų aptikti įvairių dydžių antsmilkiniai, skirtini žiedelinių tipui. Poroje kapų buvo trikaroliai antsmilkiniai, būdingi to meto miesto kultūrai. Tik kape Nr. 150 pasitaikė klaustuko formos auskaras. 6 moterų kapuose buvo įvairiai sukomponuotų kaklo vėrinių. Kape Nr. 142 vėrinį sudarė tik stiklo karoliukai, Nr. 178 – žalvariniai žvangučiai ir kryželis, Nr. 180 – 3 gintariniai bei 1 kaulinis karoliai, 3 žalvarinės sagutės bei sidabrinis paauksuotas kryželis su Dievo Tėvo Šventintojo atvaizdu. Kapo Nr. 182 vėrinį sudarė 6 rombiniai kabučiai ir stikliniai bei stiklo emalio spalvoti karoliai. Kapo Nr. 191 vėrinyje buvo

labai daug įvairiausio skersmens stiklo karolių, žvangučių, žalvarinių įvijėlių bei ažūrinis kryžius. Kapo Nr. 232 vėrinį sudarė stiklo karoliukai, pora rombinių kabučių bei kryželis. Kape Nr. 175 aptiktas prabangaus sidabrinio vėrinio fragmentas iš stilizuotos lelijos formos kabučio bei 2-iejų – apvalaus ir pailgo tuščiavidurių karolių. Be to, kapuose Nr. 190 ir 219 rasta pavienių žalvarinių kryželių. 2 kapuose buvo pavienių karolių. Vis dėlto gausiausia įkapių grupė – žiedai. 29 kapuose rasti 46 žiedai. Daugelis (23) pinta priekine dalimi, kai kurie jų sidabriniai. Kita gana didelė žiedų grupė (13) – vadinamieji paplatinta priekine dalimi. Be to, pasitaikė žiedų pusapvalio skersinio pjūvio lankeliu, paprastų juostinių, netradicinių – trikampio skersinio pjūvio lankeliu, imituojančiu tordiravimą, pagamintų iš tordiruotos juostelės, apskrito skersinio pjūvio lankeliais. Vis dėlto puošniausi 3 sidabriniai žiedai inkrustuoti stiklo akutėmis bei 1 su masyvia tuščiavidure keturkampe galvute, ant kurios pavaizduota iškili svastika. Rasta palyginti nedaug apyrankių. Kape Nr. 191–2 plačios juostinės ir 1 kape Nr. – 203 apskrito skersinio pjūvio, suplotais galais. Aprangos detalėms skirtinos kapuose rastos grandys (14), sagtys (6), sagos (6). Kaip buityje naudoti įrankiai traktuotini 5 kapuose rastieji peiliukai. Visi jie įtveriamieji, tiesiomis nugarėlėmis. Praktinę reikšmę turėjo ir kape Nr. 160 buvęs odinis kapšelis-piniginė. 4 moterų kapuose kaip pridėtinė įkapė rasti 8 žalvariniai raktai.

2 kapuose aptiktos 3 monetos. Viena jų labai sunykusi, neaiškaus nominalo. Tačiau kape Nr. 156 monetos išliko neblogai. Vienoje jų pavaizduotas raitelis su ietimi, jojantis heraldiškai į dešinę, karoliukų apvade. Kitoje monetos pusėje dvigubas kryžius skyde, karoliukų apvade. Virš skydo – tarsi karūna. Kitoje monetoje matomas raitelis su iškeltu kalaviju, jojantis heraldiškai į dešinę, karoliukų apvade. Kitoje pusėje – dvigubas kryžius skyde, karoliukų apvade.

Daugelis senkapiuose aptiktų atsitiktinių radinių, matyt, yra iš suardytų kapų: pasaginė segė, 2 trikaroliai antsmilkiniai, pora žiedelių paplatinta priekine dalimi, pusmėnulio formos kabutis, žalvarinės juostinės apyrankės fragmentas ir kt. Tačiau dalis jų, pavyzdžiui, geležinės vinys yra jau kaimo laikotarpio.

Taigi po 5 sezonų archeologinių tyrinėjimų rastos visos 4 – Š, R, P ir V paminklo ribos. Tai jau leidžia nustatyti senkapio dydį, apskaičiuoti vidutinį

čia palaidotų mirusiųjų skaičių, atlikti tam tikrus paleodemografinius tyrimus. Pastaraisiais metais tyrinėti kapai datuotini XIII–XIV a. laikotarpiu iki 1390 m., kai buvo sudegintas viduramžių Kernavės miestas.

Gintautas VĖLIUS

Kernavė-Kriveikiškės cemetery of the 13th-14th century

In 1998-1999 the VU and KSRMAH excavated the area of 448 m² in Kernavė-Kriveikiškės cemetery (Širvintos district). The total of 114 inhumations were unearthed. 55 inhumations contained burial items. The total of 173 finds were uncovered, including 149 burial items. The cemetery date to the 13th-14th century.

Gintautas ZABIELA

ŠEIMYNIŠKĖLIŲ SENKAPIO TYRINĖJIMAI 1999 M.

Vykdant KVAD žalojamų archeologijos vertybių tyrimų programą, 1999 m. LII tyrinėjo kelio žalojamą Šeimyniškėlių (Anykščių r., Anykščių sen.) senkapį. Senkapis yra 400 m į PV nuo Šeimyniškėlių piliakalnio, smėlėtos aukštumos pakraštyje, dabar apaugusiame mišku. Pirmą kartą Šeimyniškėlių senkapis 1910 m. tyrinėtas J. Basanavičiaus, pakartotinai rastas ir tyrinėtas 1990 m. šio straipsnio autoriaus. Visa tyrinėjimų medžiaga paskelbta (žr. *LA*, V., 1995, t. 11, p. 382–397). Po paskutinių tyrinėjimų šalia senkapio prasidėjus statyboms buvo pradėta intensyviai važinėti per senkapio teritoriją einančiu 2,5–3 m pločio miško keliuku. Jo vietoje 1994 m. rastas žalvarinis piniginės apkalas (žr. *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 349), liudijantis, kad negiliai po kelio paviršiumi yra ankstyvų kapų. Tai patvirtino 1999 m. tyrinėjimai. Jų metu ištirtas visas kelio ruožas – 100 m ilgio ir 3 m pločio juosta, besitęsianti maždaug nuo senkapio PV kampo ŠR kryptimi, kiek skersai senkapio V dalimi – iš viso 294 m² plotas. Iškart po plonu 15–20 cm storio išvažinėtu paviršiniu smėlėtu kelio sluoksniu, virš įžemio ar kiek įgilinti į jį (po kopa iki 35 cm gylio), aptikti griautiniai žmonių kapai ar jų liekanos. Kiek geriau kapai išlikę ŠR senkapio dalyje, kur juos papildomai apsaugojo iki 30 cm storio XX a. pradžioje supustytos kopos smėlio sluoksnis. Dauguma labai sunykę, išlikusios tik atskiros įkapės ar griaučių dalys. Iš viso išskirta